

культури його особистості й сприяє формуванню в учнів планетарної свідомості й планетарного мислення.

Список використаної літератури

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, гол. ред. В.Г.Кремень. – Київ: «Юрінком Інтер». – 2008. – 1040 с.
2. Вішнікіна Л., Япринець Т. Психодидактичні умови формування географічної компетентності / Л. Вішнікіна, Т. Япринець // Психологічні координати розвитку особистості: реалії та перспективи : збірник наукових матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (17 травня 2017 р., м. Полтава). – Полтава : Видавець Шевченко Р. В., 2017 – С. 26-29.
3. Лузік Е. Теоретико-методологічні аспекти формування планетарного мислення як основи оновлення змісту сучасної вищої освіти України / Е. Лузік // Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал. – 2014, Вип. 9. – С. 48-54.
4. Тімець О. Розвиток планетарного мислення майбутнього вчителя географії як основи його професійного становлення / О. Тімець // Рідна школа. – 2008. – № 11 – С. 55-57.
5. Покась Л. Шляхи формування компетенцій у старшокласників на уроках географії / Л. Покась // Географія та економіка в сучасній школі – 2012. – № 6 – С. 2-5.

Аліна Закладна

САМООСВІТА ВЧИТЕЛЯ ЯК ЧИННИК ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ І СТРУКТУРА

Серед соціальних інститутів світового суспільства освіта займає одну з провідних позицій, оскільки від її якості залежать темпи економічного зростання; політичний, культурний та соціальний прогрес кожної країни, що в цивілізаційному вимірі визначає її статус з-поміж інших. Сучасна школа потребує вчителя-професіонала з планетарним типом мислення, широким колом світоглядних, духовно-моральних, інформаційних компетентностей. Процес самоосвіти при цьому виступає необхідною складовою його системного професійного зростання протягом життя, допомагає розширювати й поглиблювати власний світогляд шляхом самовдосконалення.

Це положення закріплено у нормативно-правових документах, що регламентують діяльність закладів загальної середньої та вищої освіти в Україні. Так, зокрема в Законі України «Про освіту» (2017 р.) зазначається, що професійний розвиток педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. У Концепції Нової української школи (2016 р.) визначено: творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Учитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність.

Аналіз наукових праць показує, що дана проблема досліджувалася вітчизняними і зарубіжними вченими за такими напрямками: особливості педагогічної професії в історичній ретроспективі обґрунтовували у своїх творах Г. Ващенко, А. Дістервег, Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.; аспекти професіограми сучасного вчителя досліджували І. Зимня, О. Киричук, В. Крутецький, П. Павленок, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.; окремі питання процесу самоосвіти вчителя розкриваються в наукових працях С. Гергуль, Л. Глушко, М. Мізюк, В. Смірнова, С. Стельмаха, Г. Щукіної та ін.

Метою нашого наукового пошуку є висвітлення сучасного контексту самоосвіти вчителя як чинника якості його професійної діяльності та виокремлення структурних компонентів даного процесу.

Учитель покликаний сформувати внутрішній світ дитини, поєднуючи цей процес із управлінням розвитком в інтелектуальній, емоційній, вольовій сферах. Професія педагога вирізняється серед інших не тільки високим рівнем обов'язку і відповідальності за якість навчання і виховання підростаючого покоління, але й систематичною кропіткою працею над собою, постійним удосконаленням фахової компетентності й рівня духовно-морального розвитку. Тому необхідною умовою професійного зростання вчителя є самоосвіта, яка разом із самовихованням становить основу самовдосконалення його особистості.

Питанням самоосвіти у педагогічній науці займалися чимало видатних педагогів, які широко визначали зміст даного поняття. Високі вимоги до освіти вчителя висував Я. Коменський. У своїй праці світового значення «Велика дидактика» (1632 р.) педагогічну професію він називає «найпочеснішою під сонцем» і зазначає, що вчитель має бути живою бібліотекою для дітей, постійно поглиблюючи рівень своїх знань, щоб в результаті завоювати їхню довіру та авторитет.

У «Посібнику для освіти німецьких вчителів» проблему самовдосконалення вчителя обмірковував німецький педагог А. Дістервег, який писав: «Він (вчитель) лише до тих пір здатний насправді виховувати й навчати, поки сам працює над власним вихованням і освітою» [2, с. 69]. А. Дістервег був упевнений, що педагог має бездоганно знати свій предмет та систематизовано підвищувати рівень своїх знань, залишаючись прикладом для інших.

Педагог-новатор ХХ ст. В. Сухомлинський у праці «Директор школи – керівник навчально-виховної роботи» переконує, що основою самоосвітньої діяльності вчителя є потреба у знаннях: «...знати завтра більше, ніж я знаю сьогодні». Основним джерелом самоосвіти він визначає інформацію, отримуючи яку, вчитель поглиблює свої знання та вміння в багатьох сферах діяльності, перебуваючи в процесі безперервного розвитку, а не залишаючись на тому рівні знань, які вже здобув раніше. «Основним стимулом до самоосвіти має бути бажання стати майстром своєї справи, тобто цілісною особистістю» [1, с. 54-56].

Цілком поділяючи погляди видатних педагогів ми вважаємо, що сучасні процеси трансформації і реформування освіти в світі вимагають нових наукових підходів, інноваційних технологій підготовки, розробки сучасної моделі педагога. Перед сучасним вчителем стоїть завдання бути фасилітатором, координатором, помічником для учнів у складному процесі оволодіння науковою інформацією. Учителі нової генерації спрямовані на інноваційність організації і здійснення навчально-виховного процесу як ключову ознаку сучасного підходу до підвищення якості освіти, використовуючи цілий спектр нових технологій. При цьому головним завданням для вчителя є мотивація учнів до ґрунтового засвоєння нових знань, пізнання законів світу і буття людини в ньому, навчання впродовж життя.

У педагогічній науці самоосвіта вчителя розглядається як «самостійна пізнавальна діяльність людини, спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищення професійної кваліфікації тощо. Самоосвіта є умовою розвитку, самоствердження та самореалізації особистості і складовою навчання її протягом життя [3, с. 797].

М. Касьяненко визначає самоосвіту як цілеспрямований процес самостійного оволодіння цілісною системою знань і умінь, поглядів і переконань, прогресивним досвідом у певній сфері діяльності під впливом особистих та суспільних інтересів. За В. Смірновим, самоосвіта – це активна цілеспрямована пізнавальна діяльність людини, яка пов'язана з пошуком та засвоєнням знань у галузі, що цікавить людину [4]. Таким чином, потреба педагога у самоосвіті й самовихованні підтримується внутрішнім

джерелом активності, що включає в себе почуття обов'язку та відповідальність за власні дії, пошук натхнення для подальшої роботи, а також власні переконання.

Ми поділяємо думки вчених, і вважаємо, що ще однією рисою сучасного контексту самоосвіти вчителя як чинника якості його професійної діяльності є усвідомлення необхідності оволодіння механізмами створення сучасного ергономічного освітнього середовища на основі співпраці й співтворчості з учнями.

На основі змістовно-порівняльного аналізу наукових джерел нами робиться спроба виокремити структурні компоненти сучасної самоосвіти вчителя. До них відносимо:

1) *розвиток планетарного мислення особистості вчителя* на основі вивчення наукових праць учених, предметом дослідження яких є єдність національної і ноосферної свідомості особистості. Це дозволить вчителю відчувати й розуміти цілісність світу при розмаїтті культур націй і народів, формувати особистісну відповідальність за єдність Людини і природи та формувати дані якості в учнів. Сучасний розвиток освіти в світі обумовлений процесом глобалізації економіки, науки і техніки. Глобальна освіта розглядається вченими як «кардинальна парадигма нового століття, що передбачає випереджальний характер освіти, її спрямованість у майбутнє, неупереджене світосприйняття, засноване на гуманізації, гуманітаризації та демократизації освітнього процесу» [5, с. 15]. Сучасний процес самоосвіти вчителя у цьому контексті виступає як процес творчої самоідентифікації й творчої самореалізації в інформаційному суспільстві;

2) *оволодіння вчителем цифровими компетентностями як показником цифрової культури людини третього тисячоліття*. Діджиталізація, як процес цифрової трансформації сучасної освіти, сприяє становленню і розвитку Національної освітньої платформи, де розвиватиметься цифрова освітня екосистема. Використання вчителями у навчальному процесі різних програмних продуктів – XMind, Хронолайнер, LearningApps.org, Онлайн конструктор опитувань та тестів, mozaBook, Kahoot, інфографіка, програмні забезпечення Microsoft Office та інші, змінює звичний спосіб комунікації й отримання інформації учнями і вимагає від учителя цифрової грамотності й володіння сучасними цифровими технологіями;

3) *оволодіння вчителем сучасними механізмами створення інноваційного освітнього середовища* з метою особистісного зростання кожного учня, а саме інноваційними технологіями, серед яких вагоме місце посідає:

- технологія створення ергономічного освітнього простору;
- технологія розробки електронного навчального контенту;
- мультимедійні інтерактивні освітні технології;
- технологія педагогічного керівництва класом на основі співпраці й співтворчості;
- технологія організації самостійної творчої роботи учнів на принципах проєктивної дослідницької діяльності;
- технології виховання учнів на національно-культурних традиціях українського народу та інші.

Таким чином, результати нашого дослідження переконують, що напрямки, з яких має здійснюватися процес самоосвіти вчителя, зумовлені основними професійно-педагогічними завданнями, що стоять перед сучасною освітою; індивідуальними якостями педагога, які визначають ефективність даного процесу та сучасними особливостями педагогічної професії. Велику роль у процесі самоосвітньої діяльності педагога відіграє чинник часу, оскільки самоосвіта потребує своєчасності, систематичності, цілісності та послідовності. Для вчителя важливо бути відкритим до змін. Ця умова є психологічною та вимагає готовності до постійного саморозвитку, що в подальшому дозволяє створити власну модель вчителя-професіонала XXI століття. Самоосвіта вчителя детермінує внутрішні зміни його особистості, виявлення власного

«Я», спонукає до професійного зростання, що в цілісній єдності визначає якість навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури

1. *Гергуль С.М.* Самоосвіта вчителя як основа педагогіки добра В.О. Сухомлинського / С.М. Гергуль // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки: збірник наукових праць / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2014. – Вип. 1 (47). – С. 53-58.
2. *Голозубова О.* Самоосвіта педагога як умова особистісного та професійного саморозвитку / О. Голозубова // Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2018. – № 42. – С. 66-73.
3. *Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, гол. ред. В.Г. Кремень.* – Київ: «Юрінком Інтер». – 2008. – 1040 с.
4. *Стельмах С.С.* Професійний саморозвиток викладача вищої школи як чинник підвищення якості освіти / С.С. Стельмах // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – 2012. – № 8. – С. 76-82.
5. *Курлянд З.Н.* Місія вчителя в сучасному світі: мультиплікативний аспект / З.Н. Курлянд // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2012. – Вип. 18. – С. 15-20.

Максим Кравченко

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сучасний етап розвитку цивілізованого суспільства характеризується процесом модернізації, трансформації, інформатизації та глобалізації у всіх сферах його життя. Конкурс на ринку праці вимагає від фахівця невинного удосконалення професійної компетентності та оволодіння інноваційними технологіями у професійній галузі. Динаміка її розвитку нерозривно пов'язана із запитами суспільства, яке прямує у напрямі інтенсивної інформатизації. Даний процес являє собою цілковите проникнення інформаційних технологій і систем у всі сфери діяльності соціуму.

Однією з головних ланок інформатизації суспільства є інформатизація освіти. Залучення до навчального процесу сучасних інформаційних технологій сприяє підвищенню мотивації студентів до пізнання, розвиває їх професійно-пізнавальну активність, стимулює самостійну інтелектуальну діяльність. Учитель ХХІ століття, що на високому рівні володіє професійними компетентностями – комунікативною, моральною, психологічною, соціальною, цифровою – формує високоосвічену особистість учня, здатну до самовдосконалення і життєтворчості.

2016-го року представлено проект нового освітнього стандарту «Нова українська школа». Інформаційно-цифрова компетентність міцно закріплена у понятійному апараті даного документу. З метою інтеграції освітньої системи України у світові процеси «цифровізації» у 2016 році Кабінет Міністрів України презентував проект «Цифровий порядок денний України 2020» («Digital Agenda for Ukraine 2020»). Серед першочергових сфер та ініціатив цифровізації України – поширення цифрової освіти. У названому документі широко вживано поняття «цифрова грамотність», «цифрова компетентність», «цифровий інтелект», зокрема вказано на актуальність формування наскрізної (кросплатформової) цифрової компетентності, коли вивчення предметів відбувається через використання «цифрових технологій» [1, с. 1-2].

У статті № 3 Закону України «Про освіту» (2017 р.) зазначається, що кожен має право на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів у порядку, визначеному законодавством. Щоб ознайомити учнів із перевагами,